

maar 'dat'”

onkritische aannames losgelaten. In de plaats van een 'niet-kritisch weten' waarover ik dacht te beschikken, heb ik vandaag een 'kritisch niet-weten' omhelsd. Verwijzend naar de Franse filosoof Paul Ricoeur (1913-2005, *nvdv*) vormt dat een soort 'tweede naïviteit'. Kwantitatief zijn mischien vele aannames weggevallen, maar de blijvende intuïties gaan veel meer naar de essentie. Nicolaas van Cusa (1401-1464, *nvdv*) heeft voor een gelijkaardige basishouding de term *docta ignorantia* gemunt, 'geleerde onwetendheid' of 'wetend niet-weten'. Voor hem schiet het menselijke denken over God altijd tekort, aangezien onze ratio uitgesproken vergelijkend werkt. Iets wat aan elke vergelijking ontsnapt blijft finaal onkenbaar. Wie denkend naar God wil, dient zodoende als het ware boven zijn verstand uit te stijgen.”

Is “wetend niet-weten” een leidraad waarmee universiteitsstudenten hun weg vinden?

“Bij elke hogeschoolde – die kritisch denkt over zijn of haar vak – krijgt een kritiekloze geloofsbeleving snel iets problematisch. Zowel binnen de theologische faculteit als daarbuiten (*Lemmelijn doceert het vak Religie, zingeving en levensbeschouwing aan studenten Letteren en Psychologie, nvdv*) motiveer ik studenten dezelfde oefening te maken.”

Blijven sommigen niet gewoon de barsten overschilderen?

“Zeker wel. Zij integreren evidente exegetische of tekstkritische inzichten liever niet in hun existentiële verstaan van de Bijbel. Dat vasthouden aan oude zekerheden geeft echter soms aanleiding tot dogmatisme of fundamentalisme. Nog anderen merken diezelfde scheuren in de muren en slopen dan maar meteen hun complete huis; zij wenden zich af van elke religie. Evenmin een 'constructieve' houding.”

Aan de gegroeide Bijbelse literatuur zijn al bij Genesis een ware wildgroei aan interpretaties verbonden. Rechtvaardigt dat antropocentrische verhaal dieronvriendelijke praktijken (zie ook *Tertio* nr. 868 van 28/9)?

“Het scheppingsgedicht werkt naar een hoogtepunt toe, wanneer de mens ten tonele verschijnt. Zowel in de opbouw als inhoudelijk verschilt die scheppingsdaad fundamenteel van alle vorige. Onze soort oefent als enige 'autoriteit' uit, zij het in de Bijbelse zin van het woord: ten dienste van de ander. De aarde exploiteren of dieren 'uitmelken' op basis van *Genesis* is daarmee in tegenspraak. Met die observatie veroordeel ik overigens geenszins de vroegere 'ontwikkeling' in onze landbouw. Zoals dat concept suggereert, schuilen achter bepaalde uitwassen uit het verleden niettemin goede intenties.”

“Meer algemeen toont het debat over antropocentrisme aan dat we de Schrift nooit als argument horen in te zetten. Met name het scheppingsgedicht is veelvuldig uit zijn context gerukt om uiteenlopende, onderling geregeld tegenstrijdige theorieën te staven. Op zich geen kunst, want los van hun historische voedingsbodem is met menig Bijbelverhaal zowat alles te bewijzen.”

Stoort het een oudtestamenticus dat bepaalde christenen het Oude Testament stiefmoederlijk behandelen?

“Soms wel. Veeleer eenzijdig ligt de focus op het Nieuwe Testament, onder meer in een 'contrastmodel' dat alle verschillen uitvergroot. Een gelijkaardige logica kenmerkt het 'evolutiemodel' waarbij het OT slechts een aanloop vormt naar het 'superieure' NT. Volgens het 'vervullingsmodel' kondigen oudtestamentische teksten dan weer slechts aan wat later wordt volbracht.”

“Met deze zienswijzen neem ik geen vrede. Vergeet niet hoe Jezus die boeken als 'Zijn' Schrift heeft beschouwd. Derhalve vormen zij de achtergrond waartegen Hij heeft gepredikt. Zijn gelijkenis van de goede herder bijvoorbeeld krijgt pas ten volle betekenis in het licht van profetische oudtestamentische teksten. Daarin toont God zich de betrouwbare Herder, tegenover wereldse machthebbers die niets geven om hun kudde. Ook met tal van motieven in de kindheidsverhalen verwijst Mattheus rechtstreeks naar oudere verzen en motieven, kwestie van een verregaande continuïteit uit te drukken.”

Waarom zit die verhalenpracht voor u?

“Het Oude Testament heb ik altijd gewaardeerd voor zijn herkenbaarheid. Wanneer de liefde wordt gethematiserd, is dat nooit een flauwe afschaduw. Nee, het gaat om de concrete, doorleefde, intense vorm. Onder meer *Tobit* en het befaamde *Hooglied* wijzen op een volwaardige appreciatie van menselijke liefde, in al haar aspecten.”

Hoe ervaart u het transcendent?

“Onder meer in 'tegenwoordigheid'. Een ietwat verouderd woord misschien dat evenwel treffend uitdrukt hoe ik 'tegenwoordig' of present kom bij mezelf. Ik zie daarin een sterker bewustzijn van de aanwezigheid in het hier en nu, zeker geen afzetten tegen de wereld. Mij afzonderen is overigens geen must, zelfs in het postkantoor val ik zo stil. Het is dan ook geen afkeer, wel inkeer, precies om nadien opnieuw te komen tot een versterkt 'toe-keren' naar concrete inzet en dienstbaarheid. Die 'leegte' in 'tegenwoordigheid' waarop ik me richt, blijkt een vindplaats voor 'Hij die is'. Mijn tegenwoordigheid bij mezelf wordt ook een tegenwoordigheid 'voor' God en raakt tegelijkertijd getransformeerd in de ervaring van een tegenwoordigheid 'van' God. Daarmee gaat het fundamentele gevoel samen dat ik me geliefd en gedragen weet (*zie ook kader, nvdv*).”

Waarom toont het goddelijke zich nog?

“In schoonheid, mildheid, mededogen en tederheid licht iets van God op. Hoe precies, licht ik verder toe in *Mijn geloof als bijbelwetenschapper?*. Al besef ik absoluut dat mijn intuïtieve omschrijvingen evenzeer tekortschieten als alle andere verwoordingen.”

Indien geen mens Hem met verhalen weet te vatten, geldt zoiets evenzeer voor dogma's, niet?

“Het diepe vertrouwen waaruit ik leef, brengt alvast een zekere gelatenheid tegenover regels met zich mee. Naar mijn gevoel is elke spirituali-

BIO BÉNÉDICTE LEMMELIJN

Vertrouwendsvol van internaat naar doctoraat... met *Jeremia*

Als kind van de Voerstreek trekt een twaalfjarige **Bénédicte Lemmelijn** naar het internaat in Bilzen. Op het naamkaartje aan haar kamerdeur prijkt het volgende vers uit *Jeremia*: 'Ik heb immers mijn zaak in uw handen gelegd' (11, 20). “Deze vertrouwenwekkende woorden zijn uitgegroeid tot mijn adagium”, vertelt ze. “Naar dat vers heb ik teruggerepen op betekenisvolle momenten, in dat internaat, vóór examens in Leuven, tijdens de voorbereiding van mijn doctoraat, wanneer ik ben getrouwd, toen de kinderen geboren zijn, tot op vandaag.” Intussen is haar geloof gerijpt en blijkt het Bijbelse inzicht vele malen groter, evenzeer in de betrokken perikop uit *Jeremia*, die “*an sich* niet meteen stichtelijke literatuur is”.

“Positieve gelatenheid”

“Ondanks alles is de belevingswerkelijkheid van fundamenteel vertrouwen gebleven waarmee ik dat kaartje associeer”, vervolgt de hoogleraar Oude Testament en vicedecaan internationalisering. “Deze houding van 'positieve gelatenheid' en overgave beleef ik momenteel erg concreet, als moeder van drie tieners die stilaan hun vleugels uitslaan. Gelukkig weet ik dat ook zij gedragen zijn door nog sterkere vleugels, geborgen in een realiteit die ons tegelijk overstijgt en draagt.” (JD)

teit slechts een 'weg' naar God, nooit Zijn 'wet'. Ik geloof niet in een vast pakket Bijbelse of dogmatische wetenswaardigheden en zekerheden. Onze visies situeren zich op een spectrum tussen krampachtig vastgrijpen of vasthouden enerzijds en voorzichtig raken of behoedzaam vermoeden anderzijds. Mijzelf situeer ik aan de rechterzijde van dat continuüm.”

Valt die antidogmatische opstelling occasioneel in slechte aarde?

“Sommige kerkbetrokken medemensen of collega-theologen houden vanuit een even doorleefde geloofservaring duidelijk wat steviger vast aan bepaalde leerstellige formuleringen. Daarop lever ik geen kritiek. Wel betreur ik hoe hoogoplopende discussies over menselijke regels of rituelen in meerdere godsdiensten zowel verdriet veroorzaken als dood en verderf zaaien.”

De onschatbare waarde van het alledaagse is een centraal thema in uw columns voor *Tertio*. Hetzelfde thema komt eveneens in dit boek aan de orde. Klinkt in die positieve boodschap onderhuids toch kritiek op wie wel de voeling met het gewone leven verliest?

“In het nederige, dienstbare en zachtmoedige zie ik concrete manifestaties van het mensoverstijgende, van de liefde met een grote L. Daarom frons ik de wenkbrauwen wanneer sommigen vol overtuiging spreken of preken over dienstbaarheid, terwijl ze nooit boodschappen doen of de tafel dekken. Voor mij blijft die kleine inzet ongeloflijk belangrijk. Zo breng ik binnenkort opnieuw met kaarsen en bladeren herfstaccenten in ons interieur aan. Dat zorgt voor warmte en gezelligheid. Wanneer nodig smeer ik thuis zelf op kleine wonden, letterlijk of figuurlijk. Het gewone, oprechte samenleven in een harmonieus gezin zit vol waardevolle momenten die in het licht van de 'grote toekomst' of 'grootse projecten' misschien betekenisloos overkomen. Maar wie dat alledaagse veronachtzaamt; vergeet hoe we net daarin de liefde 'be-leven'.”

In een boekproject voor 2017 verkent u “geluk, mindfulness en Bijbelse wijsheid”. Vanwaar de interesse in die thematiek?

“Ik heb na wat gezondheidsperikelen in een recent verleden de draad van yoga opgepikt, die na mijn doctoraatsjaren – lang voor de hype – door mij is losgelaten. Tegelijkertijd ben ik ook met een open geest in boeken over mindfulness gedoken. Zodoende is het mij gedaagd hoe ongeloflijk veel interesse er bestaat voor initiatieven die gericht zijn op bewuster leven. Wijd en zijd klinkt de oproep ons geluk opnieuw cen-

traal te stellen. Zelfs in de animatieprent *Kung Fu Panda 3* is die onderlaag merkbaar – waarop ik graag het Engelse etiket *beyond* kleef.”

“Welnu, die brede spirituele interesse vind ik als het ware een 'teken des tijds', een term die Vaticanum II ons heeft geleerd, zij het vanuit een sterk verschillende vertreksituatie. De overeenkomst met vijf decennia terug is de nood om als kerk naar buiten te treden, richting medemensen die spiritueel op zoek zijn. Het is niet goed onze deuren te sluiten en ons terug te trekken in de kleine cocon vol gelijkgezinden. Al helemaal niet om van daaruit meewarend alle anderen als 'zwevers' of 'knutselaars' te labelen. Ik zie alvast volop kansen om zinzoekers – precies vanuit hun actuele perspectief – warm te maken voor de joods-christelijke levenswijshouding. Die verwoordt overigens precies dezelfde grondboodschap: aanwezigheid in het hier en nu, verbondenheid met wat ons overstijgt en oriëntatie op 'vervulling' en 'geluk' of, zo men wil, 'zegen'.”

Staat u niet een beetje sceptisch tegenover brede spiritualiteit?

“Oosterse tradities en dito meditatiepraktijken bevatten interessante elementen, als we het kaf van het koren scheiden. Toch betreur ik hoe sommigen denken te moeten zweren bij onmogelijk uit te spreken concepten van het boeddhisme of hindoeïsme, terwijl we die binnen onze joods-christelijke traditie evengoed en zelfs bevatelijker terugvinden. Voor zowel bewust leven, streven naar harmonie als verbondenheid met het grotere geheel, biedt pakweg de Bijbelse wijsheidsliteratuur volop handvatten.”

- Bénédicte Lemmelijn, *Mijn geloof als bijbelwetenschapper? Een broos en eerlijk antwoord*, Halewijn, Antwerpen, 96 blz. Bestellen kan via de Kerknet-shop.
- De boekvoorstelling vindt plaats op 17 oktober in de Romerozaal, Collegium Veteranorum, van de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen, Sint-Michielsstraat 4 in Leuven.